

FATABUREN 1972

fataburen

Nordiska museets och Skansens årsbok 1972

Redaktion: Christian Axel-Nilsson · Nils Erik Bæhrendtz ·

Sam Owen Jansson · Skans Torsten Nilsson

Layout: Torsten Stååf

Tryck: Tryckeribolaget Ivar Hæggström AB 1972

ISBN 91 7108 057 0

Omslagets färgplansch återger Julius Kronbergs porträtt av Artur Hazelius.
Det är i Nordiska museets ägo.

Nordiska museet - kulturhistoriskt centralmuseum

med utgångspunkt från Hedvig Ulfsparres textilsamling

Ett antal i Stockholm belägna, statliga och statsunderstödda museer har i statsverkspropositionen benämningen centralmuseum. Endast en av dessa institutioner har ett definierat organisatoriskt samband med landets museiväsen i övrigt, nämligen Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museum som tillsynsmyndighet för landsantikvarieorganisationen. För sin riksomfattande verksamhet erhåller ämbetet medelstiltidning.

De övriga som centralmuseer betecknade institutionernas verksamhet avses ävenledes skola vara landsomfattande. Nordiska museet är sålunda kulturhistoriskt centralmuseum med ett kompetensområde som omfattar den svenska kulturmiljön från ca 1500 till nutiden. En översiktlig uppskattning av hur effekten av Nordiska museets verksamhet träffar landet i dess helhet inom de olika museala aktivitetsfälten torde i stort sett kunna karakteriseras så: Insamling av föremål och data förverkligar i princip den riksomfattande verksamhetens idé. Detsamma gäller kulturförmedlingen i form av publikationer. När det gäller övriga former av kunskapsförmedling: utställningar, kurs-, föreläsning- och studieverksamhet samt dokumentationsservice måste man konstatera att de i stort sett är lokaliserade till Stockholm. Skälen till

denna geografiska begränsning är många. Givetvis spelar bristande ekonomiska och organisatoriska resurser en avsevärd roll. Men det finns också en brist på insikt i nödvändigheten att begära och tilldela resurser, att skapa kanaler för att sätta de väldiga tillgångar av kunskaper som samlats på Nordiska museet i cirkulation. Bristen på utrymmen, som under flera decennier varit akut, har skapat en situation som innebär att nya radikala lösningar måste föras fram för att institutionen skall kunna fylla den uppgift, som ligger i dess målsättning – och inte kvävas av sina samlingar.

Formerna för kulturförmedling måste ständigt förnyas

Det kulturhistoriska museets aktiviteter att samla, vårda och forska utmynnar i dess huvuduppgift att förmedla kunskap. I vilka former detta skall ske på effektivaste sätt är ett problem, som ständigt måste angripas på nytt. Varje tid kräver sin lösning, därför att samhället och dess behov ändrar sig. Efterkrigstiden har medfört mycket snabba och djupgående förändringar. Då skedde avgörande omvandlingar av näringsliv och social struktur. Då kom den ökade frid tiden, bilen, televisionen, ökad satsning på skolbildningen och den fria folkbildningen. Det har ändrat bilden även

för museernas verksamhet. Hur skall man nå en allmänhet, som har mera att välja på men också har större behov och större möjligheter att utnyttja det utbud, som de kulturhistoriska museerna kan ge? Den ena sidan av situationen har upplevts särskilt starkt i Stockholm och andra större städer, där individen har en stor variation av underhållning och andra fritidsaktiviteter att välja på, medan landsbygden, där efterfrågan är stor, icke kan nås i önskvärd utsträckning och form.

Under 1940-talet gav evakueringen av utställda samlingar utrymme för omgrupperingar och visning av samlingar som eljest var magasinerade. Därigenom stimulerades den tillfälliga utställningsverksamheten, som i sin tur ökade allmänhetens intresse för museerna. En vidare utveckling av denna verksamhet är vandringsutställningarna, som tidigare förekommit sporadiskt. Under senare delen av 60-talet blev vandringsutställningsverksamheten en mera regelbunden företeelse. För Nordiska museet kom övergången till en av staten helt finansierad stiftelse att ställa större krav på en riksomfattande verksamhet, inte bara som tidigare på den dokumenterande utan också på den kunskapsförmedlande verksamheten. Därigenom kunde utställningsverksamheten ges en geografisk spridning även om det i brist på ekonomiskt och organisatoriskt underlag måste ske i begränsad omfattning.

Informations- och studieservice

Medan sålunda utställningen och framför allt den tillfälliga utställningen under 1940–60-talen spelat rollen

av det viktigaste instrumentet i museernas kulturförmedlande verksamhet – ja, i så hög grad att museal verksamhet överhuvudtaget identifierats med utställningen, har emellertid en ökad efterfrågan på en mera intensiv kunskapsförmedling än den utställningen kan ge, vuxit fram. Det finns ett behov att få driva egna studier av föremål och data och det inte bara från yrkesmässigt verksamma forskare och universitetsstuderande som tidigare, utan från utbildningsgrupper, medlemmar av folkbildningsorganisationer och intresserad allmänhet. Det kräver tillgång till samlingarna i deras helhet, sålunda även det som inte är utställt. För detta fordras större personella insatser. Det behövs servicepersonal och handledare, studielokaler, audiovisuell utrustning m. m. Denna önskan att själv få studera primärmaterial finns inte bara i Stockholm. Genom landsortsmuseerna förmedlas krav på att få se och studera det i Nordiska museet samlade materialet, liksom också på personlig förmedling av den specialkunskap inom olika områden, t. ex. textil och dräkt, som Nordiska museet som centralmuseum med geografiskt övergripande samlingar kan ge.

Nordiska museets byggnad – entrén till museet, som aldrig blev uppfört

Ett tillmötesgående av det ökande studieintresset, hur glädjande det än är, innebär för närvarande nästan oöverstigliga svårigheter. Åtminstone gäller detta Nordiska museet, som har en byggnad från 1907, planerad huvudsakligen som en entréhall och festligt receptionsrum till ett museum, som skulle bestå av ytterligare tre

stora längor, vilka dock aldrig kom till stånd. Under 70 år har nu de museala funktionerna så gott sig göra låter fått äga rum i denna som museum olämpliga, men som rumsbildning utomordentligt fascinerande byggnad. Svenska regeringen har också i brist på egna mottagningslokaler vid ett par tillfällen på sista tiden funnit Nordiska museet lämpligt för sina representativa mottagningar av ett större antal gäster. Denna funktion har hallbyggnaden fyllt mycket bra. Detta är däremot långt ifrån fallet med de funktioner som den skall fylla i vardagslag. Förvaring kan inom byggnaden erbjudas endast en mindre del av samlingarna. Efter evakueringen vid 40-talets början har Nordiska museet för förvaringen av det mesta av sina samlingar varit hänvisat till gamla, ofta fallfärdiga slott eller deras uthusbyggnader på 22 olika ställen i Stockholm, Sörmland och Uppland bl. a. Bogesund, Julita, Äs, Sturehov, av vilka en del inte erbjuder en acceptabel möjlighet till föremålsvård.

Att i denna museala slum ställa samlingarna till förfogande för studium såväl för museets egen personal som för forskare och studiegrupper sker med stora svårigheter och ett stort spill av arbetstid och pengar för resor. Ibland är det överhuvudtaget omöjligt. Detta är så mycket mera beklagligt som det genom en breddad skolundervisning och en folkbildningsverksamhet med större resurser vuxit fram ett vidgat intresse för forskning och studier. Varje ökning av samhällets insatser på undervisningens område ger automatiskt en stimulans åt intresset för museerna och framför allt åt deras möjligheter

att erbjuda ett attraktivt studiematerial i form av föremål och data.

Museerna skulle kunna ha en betydligt större och mera mångskiftande verksamhet som studiecentrum. Att i rimlig utsträckning kunna leva upp till vare sig egna ambitioner eller allmänhetens förväntningar är på grund av bristen på lokala och organisatoriska förutsättningar i det närmaste omöjligt. De statliga institutionernas fasta former, som visserligen ger en garanti för kontinuiteten i målsättningen, gör det emellertid svårt att genomföra den självförnyelse som behövs för att möta samhällets nya, ökade behov av information och service. Varje förändring kräver utredningar och orimligt stora arbetsinsatser bara för att få ett beslut till stånd och sker så långsamt att utredningsdirektiv och planer hinner bli föråldrade innan de kommer till utförande.

Nordiska museets om- och tillbyggnadsfråga går nu på sjunde året, och även om den centrala föremålsdepå ser ut att kunna börja byggas etappvis, föreligger en tidsplan för museibygnaden på Djurgården, som drar ut omgestaltningen till tidigast omkring 1980. Den behövliga tillbyggnaden på varvsområdet kommer opraktiskt nog först efteråt. I detta läge föreligger inte några möjligheter att bedriva en normal verksamhet. Under tiden stiger behovet att utnyttja våra samlingar för studieändamål för varje år. Så är för att ta ett exempel fallet med textil- och dräktsamlingarna. Sedan 1966 har antalet personer, som utnyttjat möjligheterna att få studera material som inkom för detta ändamål tas fram ur förråden,

vuxit med 20 % per år, liksom kraven på undervisning och handledning samt utlån för studium till museer utanför Stockholm.

Med de lokaler Nordiska museet förfogar över är detta en situation som inte går att bemästra. För att ändå kunna leva upp till samhällets krav på informationsservice och undervisning har Nordiska museet lika väl som andra museer sökt att lösa sina ekonomiska, lokala och personella problem genom att söka stöd hos AMS. Genom dess behov av arbetstillfällen på skyddade arbetsplatser har nya vägar för museal verksamhet kunnat brytas. Ett exempel är den för museet aktuella centrala studiesamlingen i Julita.

Julita – studiecentrum och lantbruks- historisk filial

Julita gård och museum övertogs av Nordiska museet 1943. Donationen avser bl. a. att främja konst- och kulturhistoriska forskningar. Herrgårdens flyglar och övriga därtill lämpade lokaler står till förfogande som studiehem för inlogering av större grupper. Det är därför naturligt att Nordiska museet här vill samla sina på 22 olika ställen spridda samlingar till en central föremålsdepå. Där kommer de att vara tillgängliga för studium av enskilda forskare och studiegrupper med ett bestämt studiemål under sådana betingelser att föremålen skall kunna studeras men ändå vara skyddade. Där skall produceras vandringsutställningar och finnas dokumentations- och vårdservice till hela landets tjänst. Nordiska museets lantbrukshistoriska samlingar om ca 15 000 nr, som inte har kunnat visas

av brist på utrymme, skall här byggas ut till ett specialmuseum för jordbruket och dess binärningar. En bidragande orsak till denna filiation var överlämnandet till Nordiska museet av Lantbruksakademiens samlingar om ca 3 600 nr. Likartade förhållanden föreligger för Nordiska museets samlingar av textilier och dräkter. De uppgår nu till mer än en tredjedel av museets drygt 280 000 inventarienummer. Möjligheterna att utställa och för studium visa dessa ca 100 000 nr ter sig oacceptabelt små. Flertalet har aldrig kunnat visas. Om Julitaprojektet se vidare sid. 251.

Textil filial i Gävleborgs län

Det föreligger nu en textilsamling på ca 7 000 nr hopbringad av Hedvig Ulfsparre, Kungsgården, Ovansjö sn, Gävleborgs län, vars slutliga placering efter ägarinnans död 1963 icke avgjorts. Nordiska museet har år 1969 föreslagit att samlingen som en filial av Nordiska museet kvarstan-
nar i länet.

De överväganden som lett fram till detta förslag har sitt sammanhang med Nordiska museets karaktär av centralmuseum med riksomfattande verksamhet och med det behov museet har att få kanaler för denna ut till olika delar av landet. Det har också sin bakgrund i statens satsning på utvecklingen av skolan, yrkesutbildningen och det fria folkbildningsarbetet och det ökande behovet för dessa av museerna som studiecentra.

Hedvig Ulfsparres textilsamling

Hedvig Ulfsparre (1877–1963) kom 1908 till Hofors bruk som brukspatronen Per Erikssons husföreståndare

1. Herrgården
Kungsgården i
Ovansjö sn, Gäst-
rikland. Foto Nord.
mus. 1953.

rinna. I den ställning hon hade på Hofors gjorde hon tillsammans med Per Eriksson mycket för att främja hemslöjden. Hon var 1912 med om stiftandet av Gästriklands hemslöjdsförening och var ända till sin död 1963 livligt engagerad i hemslöjdsrörelsen både i länet och på riksplanet. År 1925 köpte Per Eriksson herrgården Kungsgården i Ovansjö sn. Vid sin död 1928 testamenterade han Kungsgården med inventarier till Hedvig Ulfsparre. Både på Hofors och som ägare till egendomen Kungsgården och med de resurser, som detta gav, utövade hon ett generöst mecenatskap och understödde en rad av hemslöjdsrörelsens förgrundsgealter i deras strävanden. Hon har under ca 40 år systematiskt köpt av

hemslöjdsföreningarnas textila produktion och samlat prover på den samma. Hon fyllde på Kungsgården alla utrymmen och alla upptänkliga förvaringsdon med textilier. Det blev till slut en svårtillgänglig och därför smått legendarisk samling. Hennes önskan var dock att få visa samlingen i dess helhet. Hon hade planer på att hyra Liljewalchs konsthall för ändamålet. Men med alltmera krympande ekonomiska resurser gick det inte att förverkliga tanken. Nordiska museet bereddes 1952 tillfälle att i samband med utställningen »Hemslöjd – ett halvt sekel» få gå igenom och låna ur samlingen. Den historiska delen skulle inte ha varit möjlig att göra utan Hedvig Ulfsparres samlargärning. Nordiska museet erbjöd sig i detta

2. Salong i Kungsgården, övre våningen. Foto Nord. mus. 1935.

sammanhang att längre fram göra en separatutställning över hennes samling. År 1957 frigjordes ca 650 m² i museets hallvåning, där mycket men långt ifrån allt av hennes samlingar visades.

I sitt testamente insatte Hedvig Ulfsparre Stiftelsen brukspatronen Per Erikssons Gästriklandsfond som huvudtestamentstagare. Stiftelsen erhöill egendomen Kungsgården. Beträffande textilsamlingen föreskrev testator att stiftelsens styrelse skulle bestämma med vilka samlingar den borde införlivas. Kungsgården avyttrades efter en av stiftelsen begärd permutation av testamentets bestämmelser. Härvid föreskrev Kungl. Maj:t, att av köpeskillingsmedlen

skulle bildas en fond, vars avkastning skulle användas för att vårda och förkovra samlingarna och hålla dem tillgängliga för allmänhet och forskning samt i övrigt för att fullfölja testators kulturella syften.

Av Hedvig Ulfsparres testamente framgår, att hon önskade att samlingarna om möjligt skulle kvarstanna i Gästrikland, i första hand på Kungsgårdens herrgård. Styrelsen för Per Erikssons Gästriklandsfond, som är testamentsexekutor, fann att detta icke var genomförbart. På ett tidigt stadium tog den då kontakt med företrädare för Gävle museum. År 1966 beslöt styrelsen uttala, att den avsåg att i första hand erbjuda samlingarna, vars huvuddel kvantitativt utgöres

av textilsamlingen, till Gävle stad och dess museum, i andra hand till Nordiska museet. I Gävle uttalade sig museinämndens majoritet positivt för ett mottagande av samlingarna. Dessamma gjorde drätselkammarens majoritet. Stadsfullmäktige återigen yrkade avslag.

Stiftelsens styrelse anmodade då författaren till denna artikel att gå igenom textilsamlingen, klargöra dess betydelse och inkomma med förslag om dess inordnande och funktion i landets museiväsen. Det är nämligen när det gäller textilsamlingen, som man menar att svårigheterna vore alltför stora att inom ramen för den målsättning och verksamhet Gävle museum har, assimilera ett så omfattande föremålsbestånd. Det ökade behovet av arbetskrafter för att driva specialiseringen och av lokaler för att förvara, vårda och ställa ut kan givetvis te sig avskräckande för ett museum, som redan funnit sin form.

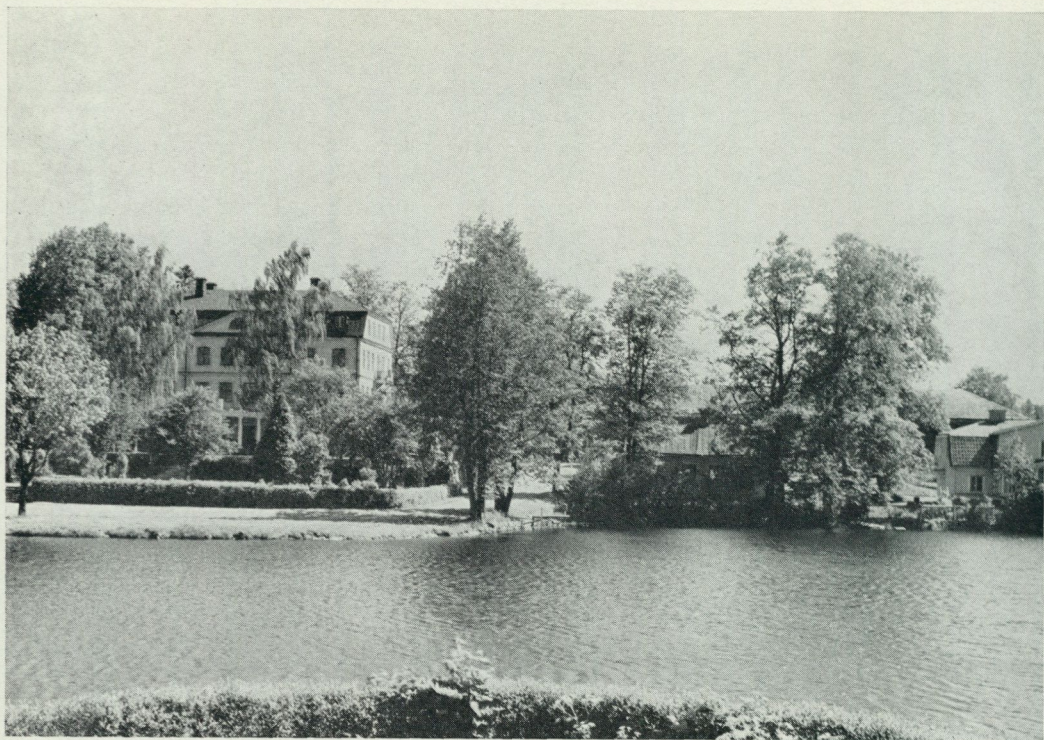
Nordiska museets förslag – att bilda en filial kring Hedvig Ulfsparres textilsamling i länet

Den 26.3. 1969 kallade stiftelsen representanter för Gävle stad och museum, länsarbetsnämnden, arbetsmarknadsstyrelsen och Wallenbergsstiftelsen till en demonstration av textilsamlingen på Forsbacka herrgård, där den nu förvaras. Förf. av denna artikel framförde därvid på Nordiska museets vägnar ett förslag till lösning av frågan om mottagare av Hedvig Ulfsparres textilsamling. Nordiska museet, som anser att samlingen som helhet är av så stort värde att dess bestånd måste tryggas, erbjuder sig att ta emot den och som en

filial av Nordiska museet placera den i Forsbacka och där bedriva en verksamhet i samarbete med Gävle stad och dess museum, länsarbetsnämnden, landsantikvarien och museala institutioner inom länet samt med undervisnings- och bildningsväsendet. Därmed uppfylles testators önskan att samlingen stannar i länet samtligt som Nordiska museet ställer till förfogande hela sin samlade erfarenhet på det textila området för att göra samlingen till en levande tillgång på det lokala och regionala planet.

Nordiska museet har den textila expertisen med en av världens största samlingar av textil och dräkt som bas. Det har erfarenhet av vård och konservering, dokumentation, bearbetning och kunskapsförmedling inom detta område. Det har brist på lokaler av alla slag och kan inte förvara ens sina egna samlingar på ett försvarligt sätt, än mindre föra ut dem i erforderlig utsträckning. Ett mottagande av Kungsgårdens textilsamling enbart för att magasineras kan inte försvaras, lika litet som nerpäckningen av våra egna samlingar. De behövs i yrkesutbildningen, det fria folkbildningsarbetet och skolornas tjänst och till glädje för den stora allmänheten.

Hedvig Ulfsparres textilsamling befinner sig sedan ägarinnans död utan fast hemvist, för närvarande tillfälligt förvarad på Forsbacka herrgård mellan Gävle och Sandviken. Samlingen är den mest omfattande dokumentationen av den svenska hemslöjdsrörelsen och dess utveckling under förra delen av 1900-talet som finns samlad på ett ställe. Den består

3. Forsbacka herrgård i Valbo sn, Gästrikland. Stallbyggnaden t. h. är skymd av träden. Foto Nord. mus. 1953.

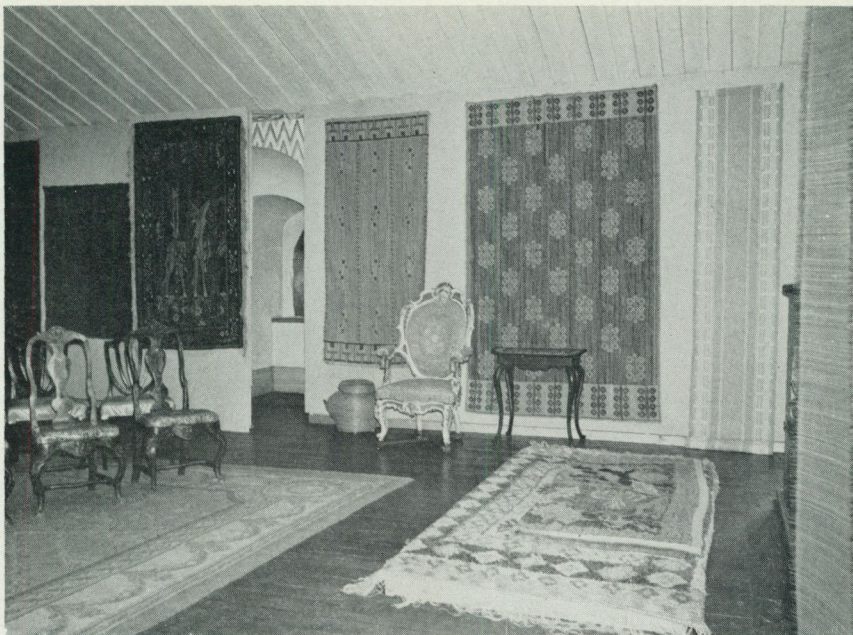
av ca 7 000 nummer insamlade successivt under tiden 1900 till 1940-talet. Den svenska hemslöjdsrörelsens insats för att bevara och överföra manuell och estetisk tradition från hemslöjdens till den moderna produktionsmiljön är en unik insats, som ännu inte utvärderats till sin betydelse och sina verkningar. Hemslöjdsrörelsens dokumentering har inte konsekvent drivits av någon institution och borde med sin betydelse för svensk textil produktion, både manuell och maskinell snarast ägnas ökade insatser för att insamla data i föremål, ord och bild.

Med Hedvig Ulfsparres textilsamling som bas skulle ett textilt studie- och informationscentrum kunna bil-

das med syfte att bygga vidare på och utveckla textilsamlingen genom fortsatta insatser för att belysa den textila produktionen i hemslöjdens, hemslöjdsrörelsens och konstslöjdens miljö samt genom information och pedagogisk verksamhet aktivera intresset för slöjden som utövning och miljöfaktor. Ett sådant centrum för textilt studium och information borde ligga väl till för Gävleborgs län med dess sedan medeltiden intensiva linodling, linberedning, linspinning och tillverkning av linnevävnader till avsalu samt allmänna stora insatser på det textila området.

Med det föreslagna programmet kommer mycket snart ett viktigt studiecetrum att kunna utvecklas un-

4. Utställning i
vindsvåningen på
Forsbacka 1970.

5. Ett av förvarings-
rummen på Fors-
backa. Foto 1970.

der direkt och kontinuerlig ledning från Nordiska museets textilavdelning under medverkan av dess personal och i samarbete med länets musei- och bildningsväsen, hemslöjdsrörelsen och länsarbetsnämnden.

Studie- och informationsservice

Placeringen i Forsbacka är ursprungligen inte annat än en nödfallsåtgärd, då Kungsgården måste lämnas i samband med ombyggnad och restaurering. I själva verket är dock läget centralt inom en region där Gävle och Sandviken möts och där skolor verkar, som har behov av ett studiematerial av det slag som textilsamlingen erbjuder. I Gävle finns, förutom grundskolor och gymnasium med estetisk linje, yrkesskolor, förskoleseminarium och lärarhögskola. I Sandviken finns gymnasium, yrkesskolor, husmodersskola, Gästriklands folkhögskolas filialskola samt 10- och 5-månaderskurser för hemslöjdspersonal. I Forsbacka finns skolor. I en vidare krets finns skolor för yrkesundervisning i Arbrå, Iggesund, Ljusdal och Kungsgården, och folkhögskolor finns i Forsa, Bollnäs och Storvik. I Järvsö ligger en lanthushållsskola. Länet har mellan 50 och 60 vävstugor. Redan har textilsamlingen i sin provisoriska förvaring på Forsbacka i en liten, hastigt åstadkommen utställning haft ca 2 000 besökare, varav 50 grupper från undervisningsanstalter i länet och från Dalarna och Uppland.

Inom länet finns sålunda en rad målgrupper, skolor, yrkesfortbildning, vuxenundervisning och allmän bildningsverksamhet i folkörelsernas regi som har ett ökat behov av studiematerial. För att citera statsminis-

ter Palme i ett tal vid invigningen av Västerbottens museum: »I dag försöker över en miljon människor att i folkbildningens regi vidga sina erfarenheter, att studera och förstå händelser och förhållanden ute i samhället . . . Mot denna bakgrund blir det ett viktigt led i kulturpolitiken att finna formerna för samverkan mellan de s. a. s. traditionella institutionerna och folkrörelserna.» Det är just detta det gäller att skapa i Forsbacka genom att Nordiska museet placerar Hedvig Ulfsparres textilsamling där som en filial.

Förutom studieservice skall avsikten med verksamheten vara att den skall producera information om textilier, deras funktion och miljö, deras teknik och formgivning, tillverkningsmetoder, tillverkningens organisation och den sociala bakgrunden. Förmedlingen av information bygger på samlingarna av föremål och data. Den moderna informationstekniken har ställt betydligt ökade möjligheter till förfogande. Föremålet i sin konkretion är *ett* medel som har stort informationsvärde. Genom utställning av föremål har museerna i första hand förmedlat upplevelse och kunskap till allmänheten. Emellertid har informationstekniken fått helt andra möjligheter, som har ställt museerna med sina i regel funktionellt olämpliga byggnader och otillräckliga ekonomiska och tekniska resurser utanför möjligheterna att utnyttja dessa landvinningar. Detta är ett av museernas stora problem nu. För informationsförmedlingen bör därför särskild uppmärksamhet ägnas åt produktionsavsnittet. Det bör finnas en lokal, en verkstad eller ateljé, där man tillver-

kar informationsmaterial för utnyttjande stationärt i form av utställningar inom byggnaden, för vandringsutställningar, för mindre sammanställningar av informationsmaterial, avsedda att sändas ut till utbildnings- och värdenheter. Verkstaden måste vara väl utrustad för att tillverka det informationsmaterial som nu krävs av en vid TV:s alla möjligheter van publik. Den måste producera både visuella och auditiva hjälpmedel och i viss utsträckning också taktila och motoriska. Om man, för att ta ett exempel, ställer ut en vante i nålbindning, så bör man samtidigt med en liten film visa hur tillverkningen går till och dessutom ställa redskap och material för egna försök till förfogande.

Behovet av dylikt informationsmaterial för utbildnings- och studiegrupper är för Nordiska museets textilavdelning dagligen kännbart. På grund av vår katastrofala lokalbrist kan för närvarande inte sådant material produceras, men museet behöver få igång en sådan produktion och kan då överföra sådan verksamhet till den presumtiva filialen i Forsbacka. Därmed skulle också ökade arbetstillfällen erbjudas inom Gävle-Sandvikenområdet.

Lokaler för produktion av informationsmaterial av olika slag, även utställningar, bör ligga i anslutning dels till vårdavdelningen dels till den stationära visnings- och informationsavdelningen. Så stor flexibilitet som möjligt bör eftersträvas, varför gränsen mellan produktionslokalen och visningslokalen bör vara flyttbar. Ibland kan en större del av ytan behövas för produktion av en större

utställning, ibland en mindre. Lokalen och utställningsredskapen bör vara av sådan art att man med lätthet skall kunna göra förändringar.

Förvaring, vård och dokumentation

Till förvaringsdelen bör höra en mindre intagningslokal, där nyförvärvade föremål granskas, rengöras, katalogiseras och märkas. En station för registreringsfotografering skall finnas i anslutning till intagningen.

I närheten av förvaringsdelen finns studierum för enskilda och för dem som bedriver grupparbete. De förses med arbetsbord, förvaringsskåp, upphängningsanordningar, vävstolar och andra textilredskap såsom knyppladynor, sömnads- och broderiredskap, material och redskap för stickning, nålbindning, knytning, flätning m. m. Det blir sålunda inte bara ett magasin utan framför allt en arbets- och studiesamling i vilken sker framtagning och återläggning i samband med utställningar, studier, fotografering, mönsterritning, demonstrationer, föreläsningar, handledning och annan pedagogisk verksamhet.

I omedelbar anslutning ligger lokaler för olika slag av vård, rengöring, montering osv. Här kan också vårdservice erbjudas andra av länets museala institutioner. Även Nordiska museet kan överföra betydande uppgifter inom textilvård hit och därmed skapa ytterligare arbete inom denna räjong.

Produktion av AV-hjälpmedel liksom omhändertagande och uppordning av det arkivaliska material, som följt med Hedvig Ulfsparrs samling, korrespondens, privatarkiv, skisser

från olika textilkonstnärer kommer att ge arbete åt flera, liksom produktion och uppsökande av data och bilder, excerpering, bandupptagningar. Verksamheten kommer att innebära omhändertagande och sortering av inkommande material, registrering och inordning. Arkivbildare inom hemslöjdsrörelsen skall kunna erbjudas stöd hjälp med sina vård-, förvarings- och uppordningsproblem. Dokumentationsverksamheten kommer att kräva skriv- och reproduceringsarbeten av olika slag. Genom sambandet med Nordiska museet kan mycket omfattande excerperingsuppgifter på det textila området tillföras filialen.

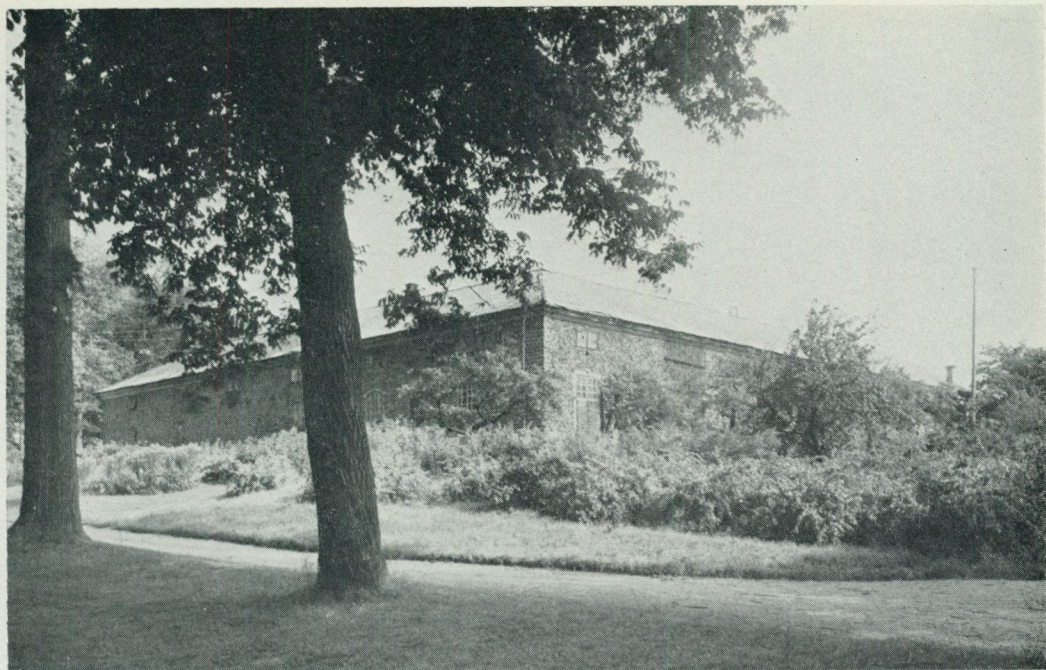
Lokaliseringen av Hedvig Ulfsparres textilsamling

Den nuvarande förvaringen i huvudbyggnaden på Forsbacka herrgård måste snarast avvecklas, då det är ett reveterat trähus med den brandrisk detta innebär. På herrgården finns emellertid en stor f. d. stallbyggnad uppförd 1799 i slaggsten i en utomordentligt fin och stram arkitektonisk form. Exteriören är väl vidmakthållen, men interiören är delvis utnyttjad som garage och har för övrigt föga eller intet kvar av ursprunglig inredning. Detta hus kan, med sin slutna fasad, sparsamt försedd med fönster, i stort sett med orörd exteriör byggas om invändigt för de ändamål, som samlingen kräver. Därmed kan också ett byggnadsminnesmärke bevaras och få en funktion i nutiden. Gävle stads arkitekt- och ingenjörskontor har enligt föreliggande program utarbetat funktionsbeskrivning och ombyggnadsskis-

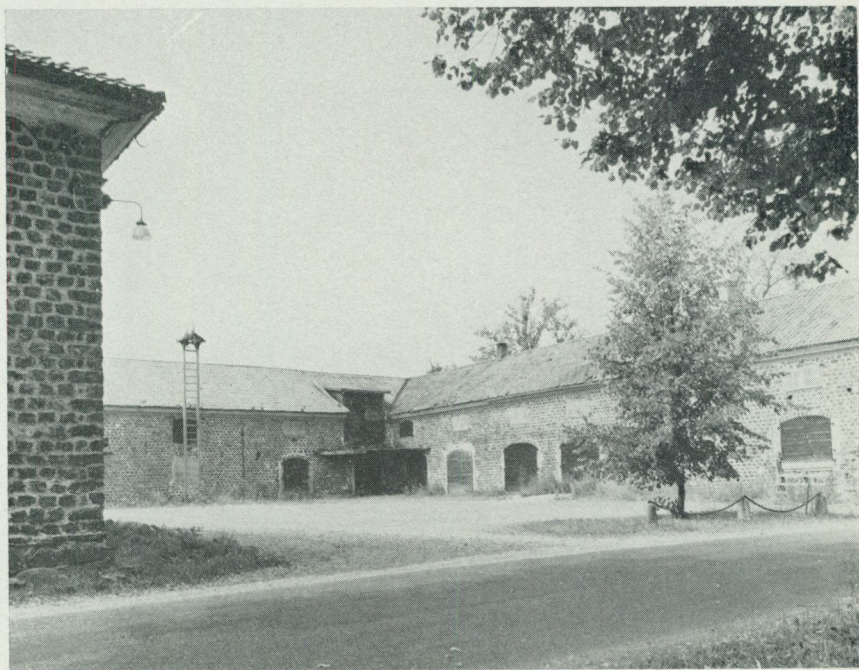
ser samt gjort en preliminär kostnadsberäkning.

Den gamla stallbyggnaden ligger i tre längor kring en gård öppen mot herrgårdens park inte långt från Storsjön, mitt emot den gamla industrianläggningen, vars äldsta hus är uppfört i slaggsten. Här ligger också det samhälle som vuxit upp kring Forsbacka bruk med de anställdas bostadslängor grupperade på klassiskt bruksmanér. Frammot motorvägen mellan Gävle och Sandviken ligger de nya verkstadsbyggnaderna. Forsbacka ger en ram både av gammal brukskultur och modern industriell miljö.

Även om det inte är något avgörande skäl, bör hänsyn tas till testators önskan att samlingarna om möjligt skall kvarstanna i Gästrikland. Större saklig tyngd har andra argument för en lokalisering till Gävleborgs län, där den textila hemslöjden har varit av utomordentligt stor betydelse. Ända sedan 1100-talet har här funnits en överskottsproduktion av lin och linnevävnader. Bruksvävnader från kraftig buldan till segelduk, från säckar och grova kläder till det finaste lärfet har utgjort ett av hemmets ekonomiskt mest betydelsefulla produktionsresultat. Handeln med lin och linvaror har drivits av bönderna själva, som skapat ett nät av handelskontakter i södra Norrland och stora delar av Svealand och med sina foror trafikerat vägarna utefter kusten ända ned till Stockholm. Tillgången på högtstående beredningsteknik av råvaran, linet, och på skickliga spinnerskor och väverskor gjorde att Sveriges första damastmanufaktur anlades här i Mo socken år 1723. Dess verksamhet omfattade

6. Stallbyggnaden
från NV. Foto
Nord. mus. 1935.

7. Stallbyggnaden
från SO. Foto
Nord. mus. 1970.

SUMMARY

The Nordiska museet – a central museum of cultural history

Those museums which in the Swedish budget and finance bill are indicated as central museums are intended to cover the whole of Sweden. The sphere of competence of the Nordiska Museet is the Swedish culture from about 1500 to modern times. Its nation-wide activities now comprise the collecting of data and objects as well as cultural mediation in the form of publications of different kinds. With regard to other forms of mediation of knowledge, such as exhibitions, courses, lectures and instruction, as well as documentary service, it must be stated that they are mainly restricted to Stockholm. This geographical limitation is above all due to financial reasons.

A new time calls for new forms of cultural mediation. In this connection it is very important to achieve greater regularity with regard to such activities as temporary exhibitions and the organizing of travelling exhibitions.

There is also, however, a growing demand for a more intensive teaching than that provided by exhibitions. A need to carry on private studies of objects and data is felt nowadays in large groups of society. Thanks to a broadened school education and the improved adult education we find an increasing interest in research and study.

As study centers the museums are very much hampered by the lack of adequate space. Since seven years the Nordiska Museet is undergoing a phase of rebuilding and enlarging, and according to the timetable the programme apparently cannot be realized before 1980 at the earliest.

The Nordiska Museet, like other Swedish museums, has tried to solve its

financial, space and personnel problems through grants from the Labour Market Board. In this way the project of making Julita Manor a study centre and a branch museum for agricultural history could be realized.

Another important study center is being planned on the basis of the so-called "Hedvig Ulfsparre textile collections". According to a project that has been worked out by the Nordiska Museet a branch museum will be organized around these collections at Forsbacka Manor which is centrally situated in the Gävle-Sandviken region. It is a region with numerous schools and different educational and training institutions.

The collections would be an important part in the cultural policy "that wants to find forms for cooperation between the traditional institutions and the popular movements". When completed the branch museum with its premises for preservation, conservation and documenting would also be able to offer local employment.

The economic history of this region is eminently the history of flax and flax-dressing. This ancient domestic craft which was carried on in the coastal regions of south Norrland (the provinces of Gästrikland, Hälsingland and Ångermanland) and which was of the greatest importance for the whole of Sweden for the supply of textiles, was the economic basis for the development of the splendid peasant culture of the Gävleborg district. Through a branch establishment in this region the Nordiska Museet would be able to convey all the knowledge and experience it has been accumulating during a century.